pzazz

Iphigénie

ANNE THÉRON /
THÉÂTRE NATIONAL DE
STRASSBOURG

Te veel decor, te weinig gesprek

Pieter T'Jonck
Gezien op 13 juli 2022

Opéra Grand Avignon, in het kader van het Festival d' Avignon

Vanaf volgend jaar volgt de Portugese regisseur Tiago Rodrigues Olivier Py op als artistiek directeur van het festival van Avignon. Hij wordt daarmee de eerste niet-Fransman om het Festival te leiden (op vrouwen blijft het in Avignon nog steeds wachten…). Bij wijze van voorproefje kon je dit jaar zijn bewerking van ‘Iphigenia’ van Euripides, in een regie van Anne Théron, meemaken. Théron bewees de tekst echter absoluut geen eer. Voor een revanche is het nog een jaartje wachten.

25 JULI 2022

‘Iphigenia in Aulis’, een drama van Euripides uit de vijfde eeuw AC vertelt een onwaarschijnlijk verhaal. De Grieken hebben zich verzameld in de haven van Aulis om Troje aan te vallen. Reden: De Trojaanse prins Paris heeft Helena, de vrouw van Menelaos geschaakt, en die Menelaos is de broer van opperkoning Agamemnoon. Een windstilte belet de vloot echter uit te varen. Het gerucht gaat dat de goden willen dat Agamemnoon zijn dochter Iphigenia offert voor er wind komt. Agamemnoon is gek genoeg om dat te doen, tot woede van zijn vrouw Klytaimnestra.

Op het eerste gezicht is dit of je nu in Goden gelooft of niet een bizarre plot. Stel je voor dat Prince Charles een oorlog begonnen was toen een Egyptische miljonair Lady Diana ‘schaakte’ en daar dan ook nog de NATO bij betrok. Ik zeg maar wat. Toch begeesterde de verhaalstof de Grieken, en later ook talloze andere auteurs zoals Jean Racine.

Niet de minsten dus. Het verhaal nodigt immers uit tot de meest uiteenlopende bespiegelingen over de *condition humaine*. Wat is leiderschap, welke offers moet je ervoor brengen, wat zegt dit over de positie van vrouwen, wat zegt het zelfs over de aard van de Goden? Op de achtergrond speelt ook een groter verhaal mee over de vloek die op het geslacht van Agamemnoon rust wegens eerdere, en nog gruwelijker, wandaden.

Tiago Rodrigues bewerkte dit stuk, maar ook ‘Agamemnoon’ (naar Aischylos) en ‘Elektra’ (Euripides), bij zijn aanstelling als artistiek leider van Teatro Nacional D. Maria II in Lissabon, het oudste en voornaamste ensemble van het land. Een theater met een traditie die Rodrigues tegelijk wilde omarmen en openbreken. Hij zocht een theatertaal die de oude teksten en de speltraditie recht deed maar tegelijk het gesprek met een hedendaags publiek opende.

Dat blijkt zeker uit deze bewerking. Het koor dat bestaat uit slechts twee vrouwen heeft hier voortdurend de leiding. Het zegt meteen dat we dit drama hier niet meer direct meemaken, maar als een gecondenseerde herinnering beleven. Daarmee valt de ‘vierde wand’ weg. We weten dat we een spel gaan zien, al volgt dat dan het verhaal van Euripides op de voet.

Vervolgens spoort dit koor alle protagonisten aan om zich te herinneren wat ze ooit zeiden en deden. Of ze het dan over de acteurs of de personages hebben laten ze in het midden. Ze geven wel voortdurend lucht aan hun woede over de wandaden die in naam van ‘de Goden’ bedreven werden, in het bijzonder tegen vrouwen.

Die omweg van de herinnering is een briljante vondst: ze geeft de spelers ruimte om stil te staan bij de betekenis van wat ze zeggen en hoe ze dat doen, maar ook om terug te kijken op de manier waarop het stuk eerder gespeeld werd.

Het maakt ook de personages veel interessanter. In hun herinneringen komt het verdrongen besef boven dat 'de Goden' een excuus waren voor bruut machtsvertoon en bedrog. De dood van Iphigenia was helemaal niet zo 'noodlottig'. De tragiek is daardoor van een andere orde dan in de Griekse mythe, omdat de verantwoordelijkheid van Agamemnoon, Menelaos en Odysseus veel groter is.

Je zou dit stuk om die redenen kunnen opvoeren als een gesprek rond een tafel, waar plots iemand het koor in dit geval een pijnlijk verhaal (of pijnlijke verhalen) terug oprakelt. Het zou zo een stuk kunnen zijn over de politieke rol van het theater, en zelfs over de rol en het engagement van het publiek.

Niets van dat alles gebeurt in de enscenering van Anne Théron. Er gebeurt zelfs gewoon heel weinig tussen de acteurs. Ze declameren elk voor zich hun tekst, met veel ernst en gewicht, maar slechts heel zelden interpelleren ze elkaar als spelers. Het spel van herinneringen wordt daardoor ongeloofwaardig. Er is nagenoeg geen verschil tussen de momenten waarop ze 'in hun rol' zitten en de momenten waarop ze zich proberen te herinneren hoe ze die vroeger benaderden of begrepen. Je merkt enkel dat dit een soort gesprek tussen spelers over hun rol in enge en brede zin is doordat ze voortdurend samen op het podium zijn.

Théron moffelt dat fundamentele regieprobleem echter weg door een overdaad aan enscenering. De scenografie wordt gedomineerd door een verbluffend beeld van een strand aan een oceaan, met schitterende lichteffecten en een verbazend realistisch beeld van troepen die er bivakkeren. Voor dat scherm ligt een landschap van grote tektonische platen. Rotsen die door de spelers steeds verder uit elkaar geduwd worden naarmate de standpunten van de personages verder uit elkaar drijven. Prachtig gedaan, maar het is spektakel dat de leegte van het spel maskeert.

Niet verwonderlijk fulmineerde een bezoeker achteraf tegen de voorstelling. 'Zo'n aangrijpend verhaal, dat helemaal verprutst wordt door dat gedoe met herinneringen. Alsof het verhaal niet de moeite was'. Hij had gelijk én ongelijk. Théron deed niets met de laag van het stuk die gaat over hoe we het lezen en gebruiken. Daardoor wordt die laag een *gimmick*. Maar hij had ook ongelijk, want ik kan me levendig inbeelden hoe acteurs boven zichzelf kunnen uitstijgen met een tekst als deze. Misschien zien we dat bij de volgende editie van het Festival van Avignon, als Rodrigues artistiek de leiding overneemt.